

Obezita a nadváha

10 skutečností o obezitě podle WHO

1. Nadváha a obezita jsou definovány jako „abnormální nebo nadměrné hromadění tuku, které může poškodit zdraví“. WHO definuje nadváhu jako BMI, které je rovno nebo vyšší než 25, a obezitu jako BMI, které je rovno nebo vyšší než 30.
2. Na světě bylo v roce 2008 více než 1,4 miliardy dospělých s nadváhou a více než půl miliardy obézních. Nejméně 2,5 milionu lidí ročně zemře v důsledku nadváhy nebo obezity. Ve srovnání s rokem 1980 se výskyt obezity téměř zdvojnásobil.
3. Dětská obezita je jedním z nejzávažnějších problémů v oblasti veřejného zdraví ve 21. století. Na celém světě bylo v roce 2013 42 miliónů dětí předškolního věku s nadváhou. U dětí s nadváhou je pravděpodobné, že se jednou stanou obézními dospělými. Současně se zvyšuje pravděpodobnost rozvoje cukrovky a kardiovaskulárních onemocnění v mladším věku a tím i riziko předčasného úmrtí či invalidity.
4. 65 % světové populace žije v zemi, kde nadváha nebo obezita zabíjí více lidí než podvýživa. Udává se, že 44 % diabetu, 23 % ischemické choroby srdeční a 7 - 41 % určitých druhů nádorových onemocnění lze připsat právě nadváze a obezitě.
5. Obezita je pro jedince obvykle výsledkem nerovnováhy mezi energetickým příjmem a výdejem. Pokud někdo konzumuje vysoké množství energeticky bohatých potravin, aniž by úměrně k tomu zvyšoval svoji fyzickou aktivitu,

Zdroj: ČTK-AP

může to mít za následek právě postupné (nezdravé) zvyšování tělesné hmotnosti.

6. Každý z nás by měl za podpory všech zainteresovaných složek (včetně státu) ke svému zdraví a životnímu stylu přistupovat zodpovědně.
7. Dětské stravovací návyky stejně jako vztah k fyzické (pohybové) aktivitě jsou ovlivněny jejich okolím a vzory.
8. Zdravá výživa může pomoci předejít vzniku obezity.

Lidé by sami měli:

- *Udržovat si zdravou tělesnou hmotnost*
  - *Omezit celkový příjem tuků a nahrazovat nasycené tuky těmi nenasycenými*
  - *Zvýšit spotřebu ovoce, zeleniny, luštěnin, celozrnných výrobků a ořechů*
  - *Omezit přísun cukru a soli (zejména těch skrytých)*
9. Součástí zdravého životního stylu je také pravidelná pohybová aktivita. Lidé by se měli věnovat 30 minut denně nějaké mírnější formě pohybové aktivity, jako prevenci cukrovky, kardiovaskulárních chorob, rakoviny prsu a tlustého střeva. Pravidelnou fyzickou aktivitou navíc, zejména u seniorů, dochází k posílení svalstva a zlepšení mobility.
  10. K potlačení globální epidemie obezity je zapotřebí komplexního přístupu. Pro tyto potřeby byl WHO vypracován Akční plán pro prevenci a kontrolu civilizačních onemocnění (včetně obezity) pro období let 2013-2020, který navazuje na již dříve realizovaný plán z let 2008-2013.

Zdroj: WHO

Obezita a nadváha

Obezita a nadváha jsou způsobeny nadměrným ukládáním tuku v organismu. Podíl tuku v organismu u žen je za normálních podmínek asi 25 – 30 %, u mužů potom o něco méně, okolo 20 – 25 %, z důvodu vyššího obsahu svalové hmoty. Pro zjišťování optimální tělesné hmotnosti lékaři používají nejčastěji výpočet body mass indexu (BMI) v kombinaci s měřením obvodu pasu. Výpočet BMI totiž nezohledňuje rozložení tuku v těle, zejména v oblasti břicha, což je z hlediska zdravotních rizik významné.

Obvod pasu určující zvýšené a vysoké riziko metabolických a kardiovaskulárních komplikací obezity u mužů a žen:

	Zvýšené riziko	Vysoké riziko
Muži	> 94 cm	> 102 cm
Ženy	> 80 cm	> 88 cm

BMI se vypočítá jako hmotnost v kilogramech dělená druhou mocninou výšky v metrech. Pro člověka vážícího 90 kg a měřícího 180 cm je výpočet následující: $90/(1,8)^2 = 27,77$ – tento výsledek by spadal do kategorie nadváhy. Jak již bylo zmíněno, výpočet BMI nezohledňuje rozložení tuku v těle a výsledek může být v řadě případů zavádějící. Proto je vhodné doplnit tento výpočet dalším doplňkovým měřením (např.: měření obvodu pasu).

Tělesnou hmotnost podle BMI klasifikujeme takto:

podvýživa do 18,5

normální hmotnost 18,5 až 25

nadváha 25 až 30

obezita I. stupně (mírná) 30 až 35

obezita II. stupně (střední) 35 až 40

obezita III. stupně (morbidní) nad 40

Obezita III. Stupně je závažné onemocnění s vysokým rizikem zdravotních komplikací a výrazně zkracující délku života (lidé v řadě případů nepřežijí 60 let).

Podle rozložení tuku v těle rozlišujeme dva typy obezity a to androidní a gynoidní typ obezity. U **androidního typu** obezity (jinak také *typ „jablko“*) se tuk ukládá v oblasti břicha a hrudníku. Právě tento typ je z hlediska vzniku metabolických a kardiovaskulárních komplikací rizikovější.

Druhým typem obezity je **gynoidní typ** („*typ hruška*“), který častěji trápí ženy a je charakterizován množением tukové tkáně v oblasti hýždí a stehen.

Komplikace obezity

Ke komplikacím obezity patří tzv. „mechanické komplikace“, kdy dochází k neúměrnému zatěžování kosterního aparátu, namáhání kloubů, zadýchávání se a k poruchám dechu ve spánku. Druhou skupinou jsou „metabolické komplikace“, kam řadíme cukrovku, hypertenzi, aterosklerózu či některé typy zhoubných nádorů (např.: prsu, dělohy, prostaty a tlustého střeva). **Pokles hmotnosti o 10 % vede k poklesu všech metabolických komplikací až o 50 %.**

Zdroje:

1. Měření obezity. *Stop obezitě: Hubněte zdravě a natrvalo* [online]. 22.11.2014 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://www.stob.cz/cs/mereni-obezity-1>
2. Jak je definována obezita a nadváha?. SVACINA, Štěpán. *Poradna pro výživu a prevenci obezity* [online]. [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://jcuздраве.webgarden.cz/temata/obezita>

Dětská obezita

S prevencí obezity je potřeba začít již v dětském věku. Tukové buňky se totiž tvoří a hromadí v průběhu dětství a dospívání, potom už je jejich počet stabilní a záleží jen na nás, jak moc je „naplníme“. Pokud se tedy obezita podchytí již v dětském věku, snižuje se pravděpodobnost, že si ji jedinec přenesení i do dospělosti.

V dětství dochází rovněž k vytváření pohybových a stravovacích návyků, proto je nejúčinnější začít s prevencí již v útlém věku. Pokud jsou návyky již vytvořeny, je potom těžší, je změnit.

U dětí do 5 let se při posuzování hmotnosti používají tzv. percentilové grafy, u těch starších se potom používá klasický výpočet BMI. Česká republika patří k zemím se vzrůstajícím podílem dětí s nadváhou a obezitou. V Česku postihuje nadváha a obezita 20 – 30 % dětí, přičemž dvě třetiny se svých kilogramů nezbaví ani v dospělosti. Počet obézních dětí se v ČR za posledních 15 let zčtyřnásobil. Prevalence obezity je odlišná v jednotlivých věkových skupinách. K strmějšímu nárůstu dochází koncem batolecího věku (viz. tabulka). Alarmující je rovněž 4% výskyt morbidní obezity v dětské populaci ČR. Podle Evropské komise se v Evropské unii aktuálně pohybuje asi dvaadvacet milionů dětí s nadváhou nebo obezitou.

Tabulka: Výskyt závažné hmotnosti dětí v ČR v letech 2009 - 2013

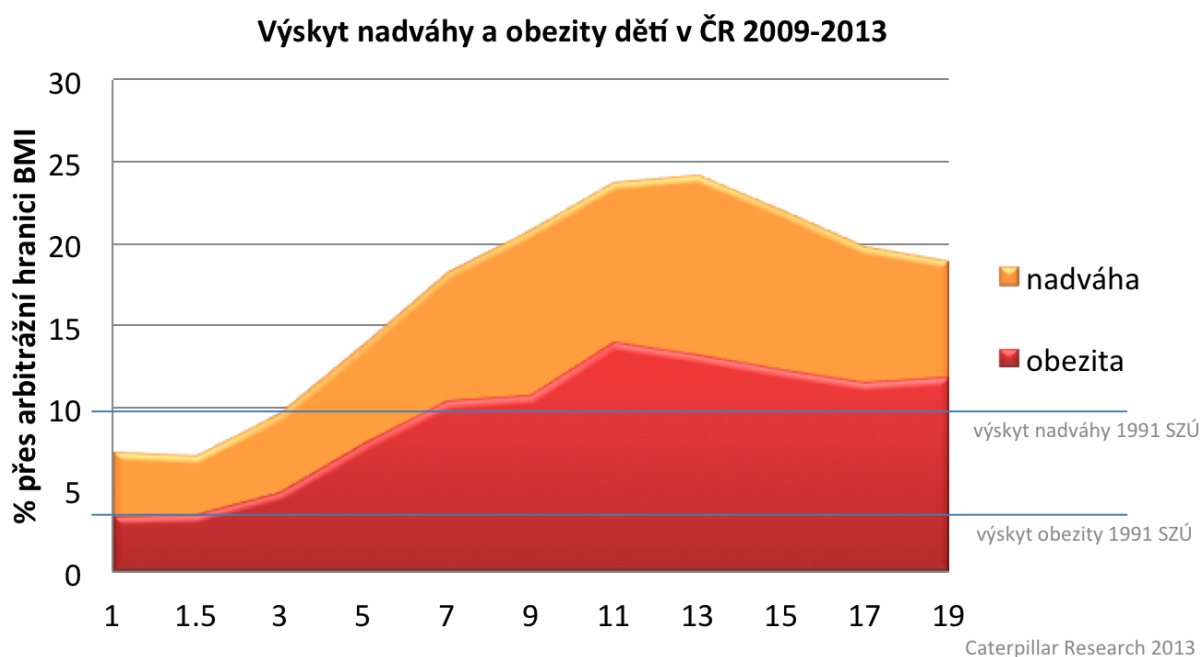
Výskyt závažné hmotnosti dětí v ČR 2009-2013

Věkové období	nadváha % nad 90 percentil BMI	obezita % nad 97 percentil BMI	podváha % pod 3 percentil BMI
kojenci	7.37	3.38	3.36
batolata	9,72	3,55	4.27
předškolní	13,91	7,86	4.05
mladší školní	20,86	10.75	2.83
starší školní	24.2	13.29	2.15
adolescence	22,07	12,4	1.52
raná dospělost	18,95	11,92	5.02

CAV 1991/Caterpillar Research 2013

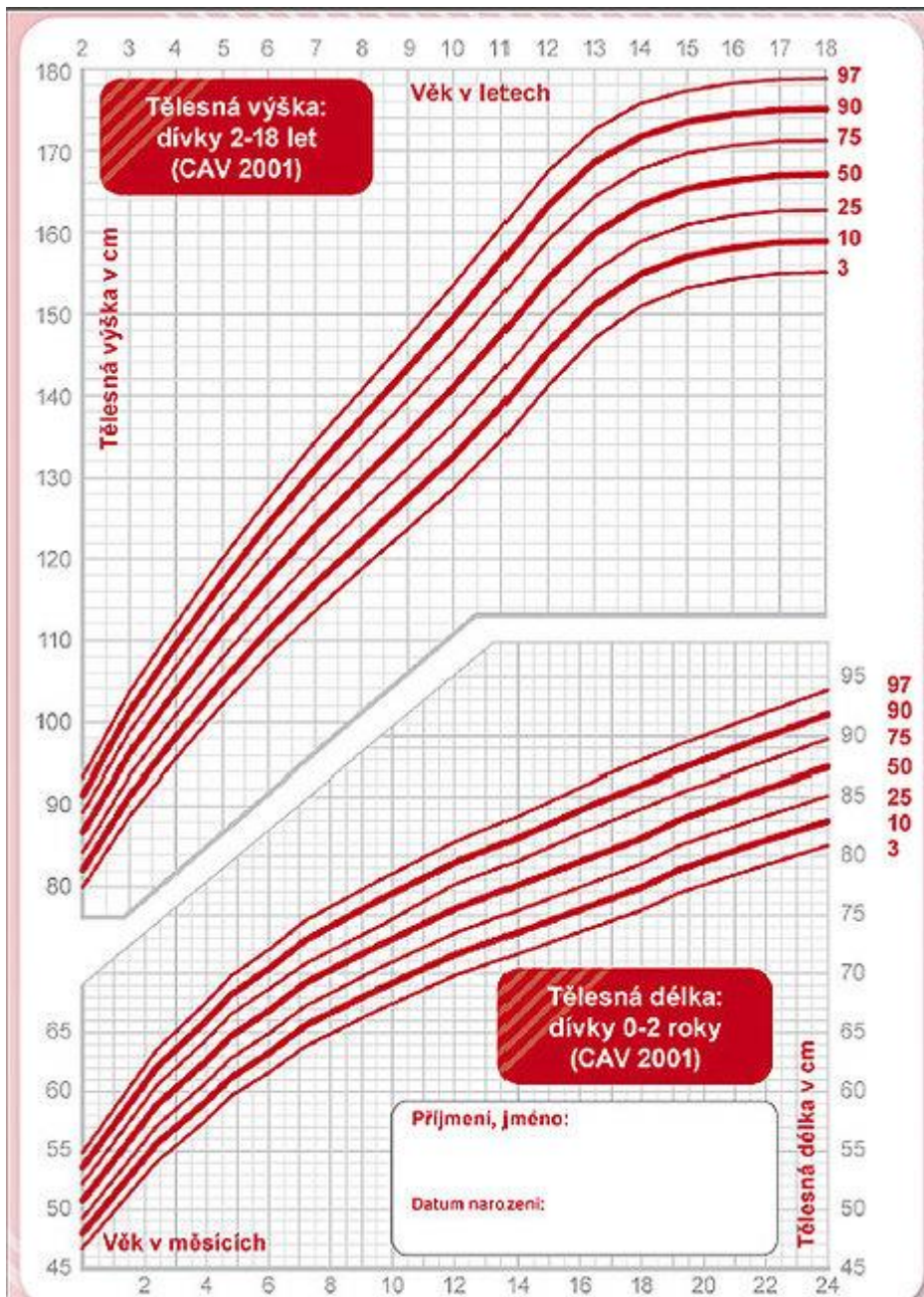
Zdroj: <http://sdetmiprotiobezite.cz>

Graf: Výskyt nadváhy a obezity dětí v ČR v období let 2009 - 2013, porovnání s rokem 1991

Zdroj: <http://sdetmiprotiobezite.cz>

Obrázek: Percentilový graf pro dívky.

Zdroj: www.prozeny.cz

Za nadváhu je považováno zařazení jedince podle grafů hmotnosti k tělesné výšce nebo BMI do pásma mezi 90. a 97. percentilem, za obezitu zařazení do pásma nad 97. percentilem. Hodnoty pod 25. percentilem znamenají sníženou hmotnost, hodnoty pod 3. percentilem jsou již alarmující a je nutné zjistit příčinu takto nízké hmotnosti.

Projekty zaměřené na prevenci dětské obezity

„*S kojenci proti obezitě*“ – více informací o projektu na <http://skojenciпротиobezite.cz>

- praktický informační leták pro rodiče - http://skojenciпротиobezite.cz/wp-content/uploads/2014/08/SKPO_letak_010.pdf

„*S dětmi proti obezitě*“ – více informací o projektu na <http://sdetmiпротиobezite.cz/>

Tyto projekty vznikly za finanční podpory z dotačního fondu Ministerstva zdravotnictví ČR s cílem zachytit obezitu či riziko jejího vzniku v časném (preventabilním) období. Vznikly jako reakce na neustálý vzestup prevalence dětské obezity, jímž se ČR pomalu přibližuje výskytu obezity v USA. Dalším cílem je zvýšení nutriční a zdravotní gramotnosti v řadách rodičů a potlačení vlivu mediálních šumů. Na webu je k dispozici celá řada informací ověřených odborníky na danou problematiku. Tyto informace jsou určeny pro různý okruh lidí, od lékařů až po laiky a jsou neustále aktualizovány a doplňovány.

Zdroje:

1. Kdy začít s prevencí dětské obezity. MÁLKOVÁ, Iva. *Hravě žij zdravě: Průvodce zdravým životním stylem pro děti a rodiče* [online]. 2008 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: http://www.hravezijzdrave.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=56&Itemid=62
2. Dětská obezita. *Státní zdravotní ústav* [online]. [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/publikace/data/detska-obezita>
3. V ČR je čtyřikrát víc obézních dětí než před 15 lety. *Zdravotnictví Medicína* [online]. 2012 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/denni-zpravy/z-domova/v-cr-je-ctyrikrat-vic-obeznich-deti-nez-pred-15-lety-465314>
4. Dětská obezita - problém, který roste s dítětem. *Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky* [online]. © 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://www.vzp.cz/klienti/programy-prevence/zij-zdrave/detska-obezita-problem-ktery-roste-s-ditetem>
5. Prevalence dětské nadváhy a obezity. *S dětmi proti obezitě* [online]. © 2013 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: http://sdetmiпротиobezite.cz/?page_id=4129